

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sanat Tarihi Anabilim Dalı

BİZANS SANATINDA ASLAN FİĞÜRLERİ

Bizans Tasvir Sanatı

Ayşe AYGÜN DİKBAŞ

Sivas

Mayıs 2017

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM I.

BİZANS SANATININ GENEL ÖZELLİKLERİ.....1

BÖLÜM II.

BİZANS SANATINDA ASLAN FİGÜRLERİ

II.I. GEÇ ROMA /ERKEN BİZANS,ORTA BİZANS VE GEÇ BİZANS
DÖNEMLERİNDE ASLAN FİGÜRLERİ4

II.I.I. ANITSAL RESİMLERDE ASLAN FİGİRLERİ.....8

II.I.II. TAŞ ESERLERDE ASLAN FİGÜRLERİ.....17

II. I.III. EL SANATI ÜRÜNLERİNDE ASLAN FİGÜRLERİ.....21

II.I.V SERAMİKLERDE ASLAN FİGÜRLERİ.....27

BÖLÜM III.

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ.....31

KAYNAKÇA.....32

Resim No	Resim Adı	Sayfa
2.1	Raphael, Hayvanların Yaratılışı 1519	5
2.2	Albrecht Dürer, Aslan, 1521 Palazzi Pontifici, Vatikan	5
2.3	Dört İncil Yazarı Jacob Jardaens-1625	6
2.4	Ravanne –Galla PlacidiaMozalesi	7
2.5	Santa Pudenzia Kilisesi	8
2.6	Hosios David Klisesi 5.yy. Başı Selanik	9
2.7	Büyük Saray Mozaikleri Müzesi İstanbul, Türkiye	10
2.8	Aslan ve Fil dövüşü, Büyük Saray Mozaikleri Müzesi	11
2.9	Tatköy Manastırı Kilisesi Aslan Mozaïği	12
2.10	Villanın Genel Görünüşü Mekânlar İzmir	13
2.11	Ana Salonun Batısındaki Mekânlar İzmir	13
2.12	Ana Salon Mozaïği, Doğu Yöndeki Bordür,	14
2.13	Ana Salon Mozaïği, Kuzey Yöndeki Bordür,	14
2.14	Hadrianoupolis A Kilisesi Karabük /Eskipazar	15
2.15	Hadrianoupolis Erken Bizans A Kilisesi, Karabük /Eskipazar	15
2.16	Adem'in Hayvanları İsimlendirmesi, San Marco Kilisesi, Atrium Mozaïği, 13. Yüzyıl, Venedik.	16
2.17	Yaratılış Kubbesi, San Marco Atrium Mozaïği, Venedik, 13. Yüzyıl	17
2.18	Altar Kaidesi, Kabartma Konya Arkeoloji Müzesi	18
2.19	İstanbul Topkapı, İstanbul	18
2.20	Venedik, San Marco	19
2.21	İşlevi Belirlenemeyen Taş Eser, Konya Koyunoğlu Müzesi	19
2.22	Levha, Konya Arkeoloji Müzesi	20
2.23	Adem'in Hayvanları İsimlendirmesi, Carrand Diptik, 4-5. Yüzyıl, Floransa, Museo	21
2.24	Sirk Sahneli Panel, Hermitage Müzesi St. Peterspurg	22
2.25	Aziz Markos'un Sandıklı Tahtı, Venedik /İtalya	23
2.26	Ravenna Başpiskoposu Maximianos'un Tahtı, Archiepiscopal Müzesi, Ravenna	24

Resim No	Resim Adı	Sayfa
2.27	David Aslanı öldürdü, Metropolitan Sanat Müzesi	25
2.28	Seraglio Octateuchu'ndaki Adem'in Hayvanları İsimplendirmesi ve Havva'nın Yaratılışı Sahnesi	25
2.29	Haç ve Aslanlı Altın Bilezik	26
2.30	Bizans - Bronz Menteşeli Zoomorphic Plakalı Toka	26
2.31	Aslan Motifli Çanta	27
2.32	Laodikeia'dan Kazıma - Kabartılı Tabaklar,	28
2.33	Laodikeia'dan Kazıma - Kabartılı Tabaklar,	28
2.34	Yunanistanın Kuzey Sporades Adaları	29
2.35	Sgraffito Teknikli Kase, İzmir Arkeoloji Müzesi	29
2.36	Toprak Seramik Tabak, The Met ,Londra	30
Şekil No	Şekil Adı	Sayfa
2.1.	Markus -Yuhanna- Matta – Lukas	6
2.2	Kartal Odası Mozaïği	10
2.3	Kartal Odası Mozaïği	10
2.4	Tatköy Manastırı Planı	12
2.5	Tatköy Kilisesi Planı	12
2.6	Ana Salon Mozaïği	13
2.7	Hadrianoupolis A Kilisesi Karabük /Eskipazar	15
2.8	Laodikeia'dan Kazıma - Kabartılı Tabaklar, Denizli	28
2.9	Laodikeia'dan Kazıma - Kabartılı Tabaklar, Denizli	28
2.10	Karinthos Buluntusu Geniş Oyma Teknikli Tabak	28
2.11	Yunanistanın Kuzey Sporades Adaları	29
2.12	Sgraffito Teknikli Kase, İzmir Arkeoloji Müzesi	30

GİRİŞ

Sanat tarihine bakıldığında aslan figürünün Frig, Lidya, Roma, Bizans Ermeni, Hitit, Urartu sanatlarında sıklıkla kullanıldığını görmek mümkündür. İsa ya da Basileus gibi güçlü fatihlerin simgesi olan aslan figürü, Bizans tasvir sanatında İncil yazarlarından Markus' u da temsil etmektedir. Hıristiyan inancında “yaşam, ölüm ve dirilişi” sembolize eden aslan figürü, ölümlerin ve mezarların koruyucusu olarak da bilinir. Ayrıca Bizansın İmparatorlarından III. Leon ve VI. Leon ile aslanlar arasında da güçlü ilişkiler kurulmuştur.

Hâkimiyet ve gücü temsil eden aslan, koruyuculuk sıfatı ile beraber, kötülükleri ve kötü ruhları da uzaklaştırdığı düşünülür. Bu inancının benimsenmesi, üzerine krallar sur kapılarının, sarayların ve tapınakların girişine aslan heykellerini ve kabartmalarını sıklıkla yaptırmışlardır. Plastik sanatların hemen hemen her alanında yoğunlukla kullanılan aslan figürü, Bizans sanatında da oldukça önemli bir rol üstlenmiştir. Bizanslılar tarafından mozaik, kabartma, taş, seramik vb. üzerine uygulanan aslan figürü birçok sanat eserinde ölümsüzleşerek günümüze kadar gelmeyi başarmıştır.

Bu araştırma ve inceleme kapsamında Bizans Sanatında yer alan aslan figürleri konu edinilmiştir. Bizans sanatında yer alan aslanların kullanıldığı alanlar, aslanlara yüklenen anlamlar incelenmiş, yorumlanmaya çalışılmıştır. Araştırmada yer alan kaynaklar internet üzerinden olup, e-kitap, müze arşivleri, makale, dergi ve üniversitelerin kütüphanelerinden yararlanılmıştır.

BÖLÜM I.

BİZANS SANATININ GENEL ÖZELLİKLERİ

Roma imparatorluğunun Ortaçağı kaplayan doğu bölümü 19.yy'ın Batılı tarih bilimcileri tarafından Bizans İmparatorluğu olarak adlandırılır. Boğaziçi kıyısındaki Byzantion yani bugün ki ismi ile İstanbul 196'da Septimius Severus (hd.193-211) tarafından Roma imparatorluğuna katılmıştır. 324'te yönetimi ele geçiren Konstantin askeri, politik ve ekonomik olarak güçlü olan Byzantion'u Romadan yönetmenin sıkıntılarında kurtulmak için 11 Mayıs 330'da gösterişli bir törenle Byzantion'u ikinci başkent ilan etmiştir. 395'te 1.Theodosius'in Roma'yı Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayırması ile Bizans İmparatorluğunun da temelini atmıştır. 3. Yüzyıldan itibaren ciddi krizler ile mücadele içerisinde olan Roma İmparatorluğu barbar akınları ile kısa sürede parçalanıp yok olmuştur. Doğu Roma ise güçlenip yeni medeniyetlerin kurucusu haline gelmiştir. Parçalanmış Roma imparatorluğunun ikinci başkenti olan Byzantion'dan esinlenen Modern tarih bilimcileri Doğu Roma İmparatorluğunu Bizans İmparatorluğu olarak isimlendirmişlerdir. Bu kavram gerçekte hiçbir zaman var olmasa da herkes tarafından yüzyıllardır kabul edilmiş ve benimsenmiştir. 4. yüzyılda Hıristiyanlığın meşru bir din olarak kabul edilmesiyle birlikte Bizans İmparatorluğu da Hıristiyan bir devlet olmuştur. Bizans, Büyük Roma İmparatorluğunun resmi dili olan Latinceyi sahip olduğu toprakların Resmi dili olan Grekçeyle birlikte kullansa da 6.yüzyıldan itibaren yalnız Grekçe dilini kullanmıştır. 3. yüzyılda Kuzey Afrika'dan Mezopotamya'ya Batı Avrupa'dan Basra Körfezi'ne sınırları ulaşan Roma İmparatorluğunun son parçası olan Doğu Roma-Bizans İmparatorluğu 1453'te Türklerin İstanbul'u almasına değin varlığını sürdürmüştür. Bizans Sanatı, başta Roma kültür ve medeniyetinin gelenekleri olmak üzere var olduğu tüm coğrafyalarda harmanlandığı kültürlerle şekillenen; doğu Akdeniz kültürleriyle bütünleşerek yapılan ve ana kaynağı Anadolu olan bir sanat hareketidir. Bu sanat hareketi 1000 yılı aşkın yaşamı boyunca sanat tarihçileri tarafından siyasi, toplumsal ve tarihsel yapı dikkate alınarak ve 3 büyük devir olarak değerlendirilmiştir. Geniş bir zaman dilimini kapsayan bu devirler, Erken Bizans, Orta Bizans ve Geç Bizans dönemi olarak isimlendirilir. (Giray 2009: 2-5, Eczacıbaşı,1997; 252-256; Eyice İstanbul: 568 Ostrogorky 2011: ...)

4. yüzyılın başlarında Hıristiyan inancının benimsenmesi ile bir geçiş dönemi yaşaması, Bizans sanatının kesin bir çizgiyle ayrılmasını engellemiştir. 4.ve 5. yüzyıllarda Yunan-Roma kültürünün geleneklerinin, bu yeni inanca uydurulmaya çalışılmasına Ön geçiş dönemi de denir ve Erken Hıristiyanlık sanatı çerçevesinde incelenir. Ön geçiş döneminin eserleri biçim ve süsleme bakımından ilk çağ Roma sanatına sıkı sıkıya bağlıdır. Fakat zaman içerisinde Hıristiyanlık inancı Bizans Sanatını da kendi etkisi altına alarak bu sanata anlamlar yüklemiştir. İlk veya Erken Bizans Dönemi olarak da adlandırılan bu dönem, en önemli ve büyük eserlerini İmparator İustinianos (527-565) zamanında vermiştir. Bu dönemde Ahşap levhalar üzerine İncil ve Tevrat gibi Kutsal Kitap metinlerinin resmedilmesi ile birlikte İsa, Meryem ve diğer kutsal kişiler ile ilgili konular ele alınarak; Hıristiyanlık dini ile ilgili anlatımların yapıldığı kumaşlar üretilmiş, gümüşten liturjik eşyalar, kutular, fildişinden küçük levhalar yapılmıştır. Erken Hıristiyanlık döneminde dini mimaride olduğu kadar sivil mimaride de alışlagelmişin dışında planlara sahip yapılar inşa edilmiştir. Yeni inancın etkisiyle oluşturulan plan ve örtü sistemi, kiliseler, manastırlar, vaftiz binaları dini mimariyi etkilediği ve değiştirdiği gibi sivil mimaride de saraylar, evler, pazar bazilikaları, su yapıları, hamamlar, caddeler, surlar, köprüler ve diğer yapılarda da etkisini göstermiştir. Erken dönemin başlarında mekânın tamamlayıcısı olan, resim, figür ya da kabartmalarla karşılaşılmasa da bu unsurlar; ilerleyen yüzyıllarda sosyal, siyasal olaylara da bağlı olarak, mimari yapılara uygun bir biçimde gelişim göstermiştir. Kiliselerde kullanılan resimsel betimlemeler seyirciyi eğitmek için kullanıldığından, figürler, anlatılan ikonografik konunun hiyerarşisine göre sıralanır. İsa ve İmparator merkezde, ilahi ve dünyevi iktidarın sahipleri olarak yer alır. Mimari plana uygun biçimde yerleştirilen figürlerde perspektifin ve rakursinin naif, abartısız bir şekilde kullanıldığı görülür. Işığın Tanrının evrene yansıyan kaynağı olduğu düşüncesi, iç mekân görünümünde etkileyici ve büyüleyici ışık kullanımı ile dikkat çeker. Sanatçılar ise, açık-koyu renk karşıtlıklarıyla ve renk ayarlarıyla, Bizans tasvirlerinde bunu destekler. (Giray 2009: 2-5, Eczacıbaşı,1997; 252-256; Eyice İstanbul: 568)

7.yüzyılın sonlarına doğru yaşanan iç ve dış krizler Bizans Sanatında çok önemli değişikliğe yol açmıştır. Anadolu'dan Gelen Hıristiyan Mezheplerin etkisi ile Hıristiyan dinin inanış geleneklerine uygun taşınır taşınmaz resimler yasaklanmış, tahrip edilmiş, manastırlar kapatılmıştır. İkonoklazma (resim, tasvir karşıtı,726-842) denilen bu akım, dönemin siyasi ve erki ile kilise arasındaki nüfus mücadelesinin bir sonucu olarak değerlendirilir. Kilise üzerinde hâkimiyet kurmak isteyen imparator III. Leon 730 yılında bir ferman yayınlarak bütün aziz tasvirlerinin yok edilmesi emrini verir. Bu devirde

kiliseler haçlar, hayvansal figürler ve bitkisel motifler bezemelerle dekore edilir. (Giray 2009: 2-5, Eczacıbaşı,1997; 252-256; Eyice İstanbul: 568)

İkonoklazma akımına karşı kilisenin verdiği mücadele sonucunda Bizans Sanatının ikinci parlak dönemi olan Orta çağ dönemi (842-1204) başlar. Bu dönem Bizans sanatının kimliğini bulduğu dönem olarak da adlandırılır. Kilisenin etkisi sanata ve mimariye güçlü bir şekilde yansımaktadır. Bu dönemde yapılan binalar ilk dönem binalarına göre daha mütevazı olarak boyutlandırılmıştır. Roma döneminden itibaren varlığını sürdüren Kapalı Yunan Haçı plan tipi, yaygın olarak Orta Bizans Döneminde kullanılmaya başlanır. Bu yapıların çok parçalı olması yeni resim sanatının da gelişmesine olanak sağlar. Antik sanat ve klasik sanatın izlerinin görüldüğü figürlerde plastik etkili, doğru proporsiyondadır. Renkler ise canlı ve parlaktır. (Giray 2009: 2-5, Eczacıbaşı, 1997; 252-256; Eyice İstanbul: 568)

1204 tarihinde İstanbul'u merkez alan bir Latin devleti kurulmasından sonra Bizans devleti çeşitli prenslikler ile varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Son Bizans Dönemi olarak da adlandırılan bu dönem eserlerindeki farklılıklar, el sanatları ve mimarideki değişimler dikkat çeker. Orta Bizans döneminde kiliselerde yaygın olarak tercih edilen kapalı Yunan haçlı şeması varlığını korumakla birlikte yeni bir cephe düzenleme anlayışı ortaya çıkar. Özellikle başkentte sıklıkla yapılan bu düzenlemede; cepheleri hareketlendiren nişler, örtü sistemi, kıvrımlı kubbe kasnakları, malzemede tuğla ve taş kullanımının sağladığı karışıklık, yenilikçi bir düşüncenin ifadesi olarak düşünülür. Yine bu dönemde taşrada da eski plan şemalarında daha hareketli cephe düzenlemeleri yapılmaya başlanmıştır. Başkentten ele geçirilmesi ile birlikte, imparator ve ruhbanların başışçısı olduğu resim geleneği ortadan kalkar. Gelir kaynaklarının kesilmesi üzerine ressamlar manastırlarda çalışmalarına devam ederler. Bu dönemdeki sanatçılar buldukları durumun da etkisi ile resimlerinde soğuk renkler ve sarı tonlar uygulamaya başlamışlardır. (Giray 2009: 2-5, Eczacıbaşı,1997; 252-256; Eyice İstanbul: 568)

BÖLÜM II.

II.I. GEÇ ROMA/ERKEN BİZANS, ORTA BİZANS VE GEÇ BİZANS DÖNEMLERİNDE ASLAN FİGÜRLERİ

İnsanoğlunun yaratılışından bu yana pek çok uygarlık doğmuş büyük şehirler kurulmuş ve çökmüştür. Tüm bu aşamalarda insanlar korku, endişe ve yaşıntılarından yola çıkarak mitler üretmiştir. Bu mitlerin resim ve heykel sanatının kaynağı olması, Tevrat, İnciller, Azizlerin yaşamıyla ilgili eserlerle olmuştur. Yahudi ve Hıristiyan dinine ait kutsal kitaplardaki metinlerde Tevrat'ta, Zebur'da ve İncil'lerde çok fazla hayvan türlerine rastlanmıştır. Tevrat / Eski Antlaşma (Ahd-i Atik) İsrail oğullarının kutsal kitabında 122 hayvan türünden söz edildiği bildirilmiştir. Yaratılışın 5. ve 6. günlerinde hayvanların ve insanın Tanrı tarafından nasıl yaratıldığı anlatılmıştır. Deniz ve su hayvanlarının beşinci günü; kara hayvanları, insan ve sebze ile meyve ağaçlarının da *yaratılışın* altıncı günü gerçekleştiği Tevrat'ın birinci kitabı olan Tekvin'de (1/20-31) söz edilmektedir. Konu ediliş şekilleri farklı olsa da hayvanlar mitolojide, sanat yapıtlarında ve mimaride sıklıkla ele alınan konular arasındadır. (Resim - 1,2) Yaratılan bu canlıların arasında aslandan, İncil'de İsa'nın sıfatlarından biri olarak bahsedilmektedir; "İhtiyarlardan biri bana *ağlama*" dedi. "Bak, Yahuda soyunun aslanı, Davut'un kökü, kitabı ve yedi mührü açmak için yengi kazandı" (Vahiy 5:5). Ahit'te aslan, yilandan sonra şeytani temsil eden ikinci hayvan olarak anlatılır. İslam inancında ise aslan, peygamberlerden Hz. Ali ile ilişkilendirilerek Allah'ın aslanı olarak isimlendirilir.(Armutak 2008:41-42 Cömert, 2010:141-142; Gezgin 2014: 11)

Resim - 1: Raphael, Hayvanların Yaratılışı 1519
Palazzi Pontifici, Vatikan
Fotoğraf : <https://www.google.com.tr>

Resim - 2: Albrecht Dürer, Aslan, 1521
Fotoğraf: <https://www.flickr.com>

İncil yazarları sembollerle gösterilmiştir. Dört İncil yazarlarından biri olan Markus aslanı, Matta insan ya da meleği, Lukas öküz ya da buzağıyı, Yuhanna ise kartalı temsil etmektedir. Kutsal kitaplardan biri olan İncil yazarlarının ellerindeki kitaplar yeni ahidi temsil eder (Resim -3). İlahi görevlerinden dolayı ve kutsallığı ön plana çıkartmak amacı ile temsil ettikleri hayvanlar, kanatlı olarak tasvir edilmişlerdir (Şekil-1).

Matta: Roma vergi memurlarından biri olan Matta yeni Ahit'in ilk bölümünü oluşturmuştur. İsa'nın oniki havarisinden biri olan Matta'nın sembolü insan ya da melek olarak görülmektedir. Bu sembolün seçilmesinin amacı Yahudilerin yüzyıllardır bekledikleri kurtarıcının (Mesih) İsa olduğuna inandırmaktır. Çünkü Yahudiler yüzyıllardır fiziki ve materyalist bir kurtarıcı, krallık beklemekteydiler. Matta ise İncil'de İsa'nın manevi Krallığını vurgulamaktadır.

Lukas: Bir Doktor olan Lukas tarafından yazıldığı kabul edilir. Başkalarının iyiliği için sabırla çalışan öküz ya da buzağı Lukas'ın simgesidir. İncil'de İsa'nın ızdırabı ve ölümünün anlatılması yönünün den Lukas'ın sembolü olarak kabul edilmiştir.

Yuhanna: İsanın kilisesinin oluşumunu anlatan Yuhanna, Havari Yuhanna tarafından yazılmıştır. Diğer kuşlara göre hızla ve cesaretle göğe yükselen kartal Yuhanna'da İsa'nın simgesi olarak gösterilir.

Markus: Vaftizci Yahya'dan İsa'nın göğe yükselişine kadar olan kısmının anlatıldığı Markus, Yuhanna Markos tarafından yazılmıştır. Markus'un sembolü olan aslan yeniden dirilişin de sembolüdür. Markus İncil'de sıklıkla İsa'nın yeniden dirilişinden bahsetmektedir. Gücün, cesaretin, soğukkanlılığın ve mutlak iktidarın alameti olan aslan

Ezekiel'in metninde geçen dört hayvandan biridir. (Osmanoğlu, Özlem (.....)).“Dört İncil Yazarını Temsil Eden Semboller ve Anlamları” erişim tarihi: 11 Mayıs 2017. https://www.academia.edu/19356679/Byzantine_art)

“Eski ahitte bu dört varlık hakkında yazılanlar şöyledir,

Eski Ahid Ezekiel (Tevratta adı geçen bir peygamberdir. Aynı zamanda kendi adına bir bölümü de mevcuttur.

BAP 1/5-11 KİTAP-1.BÖLÜM 5-11

Hezekiel Bap 10/14,21

“En ortasında insana benzer dört canlı yaratık duruyordu. Her birinin dört yüzü dört kanatları vardı. Bacakları dimdikti, ayakları buzağı ayağına benziyor ve cilalı tunç gibi parlıyordu.... Dördünün de yüzleri kanatları vardı. Kanatları birbirlerine değerek dosdoğru ilerliyorlar, ilerlerlerken sağa sola dönüyorlardı. Her yaratığın dört yüzü vardı: önde dördünün yüzü insan yüzüne, sağda dördünün aslan yüzüne, solda dördünün öküz yüzüne, arkada dördünün yüzü kartal yüzüne benzer bir yüzü vardı. Yüzleri böyleydi. Kanatları yukarı doğru açılmıştı. Her yaratığın iki kanadı yanda iki öbür yaratığın kanadına değiyor, iki kanatla da bedenlerini örtüyorlardı.....”¹

Resim -3 Dört İncil Yazarı
Jacob Jordaens-1625

Şekil -1 Markus -Yuhanna- Matta - Lukas

Fotoğraf: https://www.academia.edu/19356679/Byzantine_art

Batı romanın başkenti olan Ravenna'da bulunan Galla Placidia Mausoleum 5.yy. başlarında yapılmıştır. Kubbede gece mavisi kullanılarak gökyüzü görünümü verilmeye çalışılmıştır. Kubbenin etrafında dışarıya doğru Altın sarısı yıldızlar ile resimlenen

¹Osmanoğlu, Özlem (.....).“Dört İncil Yazarını Temsil Eden Semboller ve Anlamları” erişim tarihi: 11 Mayıs 2017. https://www.academia.edu/19356679/Byzantine_art

yıldızlar bu görüntüyü desteklemektedir. Ortada bulunan haç sembolü ile İsa temsil edilirken, kubbenin pandaftiflerine İncil yazarlarının sembolleri yerleştirilmiştir. Ağız yarı açık aslan figürünün kafası seyirciye dönük ve altın sarısı ile betimlenmiştir. Güçlü bir yüz ifadesi olan aslan bulutlar arasında resmedildiği için ayakları görülmemektedir. (Resim -4)

Resim -4 Ravanne –Galla PlacidiaMozolesi

Fotoğraf: https://www.academia.edu/19356679/Byzantine_art

Tahtta oturan İsa, Dört İncil Yazarı ile birlikte Santa Pudenzia Kilisesi'nde tasvir edilmiştir. 4.-5. yüzyılla tarihlenen bu betimlemede diğerlerinden farklı olarak İnsan (Yuhanna) Aslan (Matta), Boğa (Markos), Kartal (Luka) olarak karşımıza çıkmaktadır. (Resim -5). Melekler oldukça büyük ve hareket halinde tasvir edilmiştir. (Osmanoğlu, Özlem (...)).“Dört İncil Yazarını Temsil Eden Semboller ve Anlamları” erişim tarihi:11Mayıs2017. https://www.academia.edu/19356679/Byzantine_art)

Resim -5 Santa Pudenzia Kilisesi

Fotoğraf:<http://www.medievalists.net>

II.I.I. ANITSAL RESİMLERDE ASLAN FİGÜRLERİ

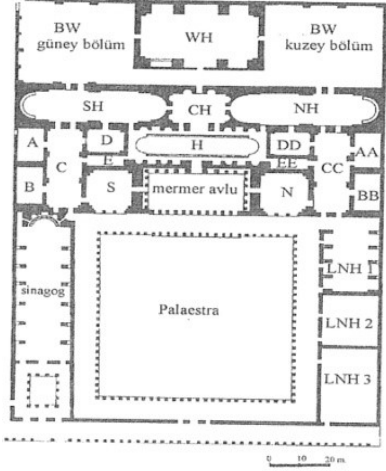
5.yy.başında (450-500) ve Hosios David Klisesinde genç olarak tasvir edilen İsa, apsiste yer alan mozağın ortasında ve gökkuşağının üzerinde oturur vaziyettedir. İsa'nın etrafında her bir köşede incil yazarlarının sembolleri olan melek, aslan, öküz ve kartal bulunmaktadır. Oldukça canlı renkler kullanılan resimin etrafında ağırlıklı olarak turuncu ve gece mavisi kullanılmıştır.(Resim - 6)(Osmanoğlu, Özlem Dört İncil Yazarını Temsil Eden Semboller ve Anlamları”erişimtarihi:11Mayıs2017,https://www.academia.edu/19356679/Byzantine_art)

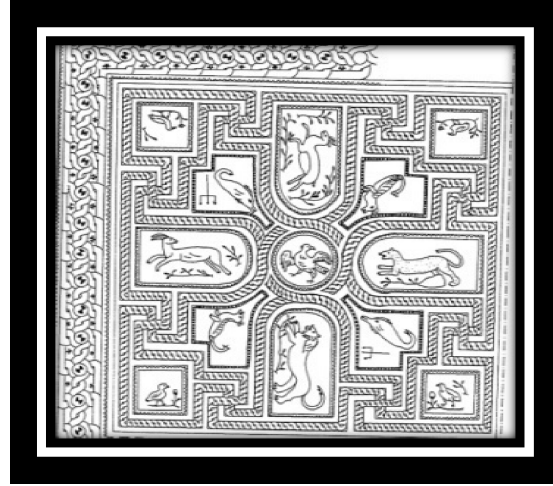
Resim -6 Hosios David Klisesi 5.yy. Başı Selanik

Fotoğraf: https://www.academia.edu/19356679/Byzantine_art

1960-1966 yılları arasında İzmir –Afyon karayolu üzerinde bulunan Sardes’te yapılan kazı çalışmalarında yaklaşık İ.Ö. 1500-1300 tarihlerine ait kalıntılar ortaya çıkartılmıştır. Araştırmacılar bu kalıntılar arasında birçok konut ve zemini mozaiklerle kaplı villa odaları da bulmuşlar. Günümüze kadar gelen mozaiklerin çoğu Roma ve Erken Bizans döneminde, şehrin önemli sivil merkezi sayılan meydanındaki bir sinagog ve gymnasium dan yapıtlar kompleksinde toplanmışlardır. (Şekil -2). Zeminde bulunan paralar mozaiklerin 4.5. yüzyıla ait olduğunu göstermektedir. Bugün Manisa müzesinde sergilenen bu mozaikler araştırmacılar tarafından, merkezlerinde bulunan figürlere göre isimlendirilmişlerdir. Kartal Odası Mozaïği incelendiğinde aslan figürü burada nar dalları arasında kaçan bir dağ keçisini kovalarken resmedildiği görülmektedir.(Şekil -3) (Tok, 2001, s.136-149)

Şekil 2 - Kartal Odası Mozaiği

Şekil 3- Kartal Odası Mozaiği

Fotoğraf: (Tok, 2001, s.136-149)

Bizans Büyük Saray Mozaikleri, Saray'ın ortasında bulunan açık, sütunlu avlunun üzerine inşa edilmiştir. Mozağin altındaki izolasyon tabasında kullanılan amfora parçalarından yola çıkarak Jüstinyen zamanında, (M.S 527 – 565) avlu yenilenirken yapıldığı tahmin edilmektedir. Uzmanlar tarafından yüzyılın son dönemi olarak tarihlenen bu mozaiklerin üzerindeki konuların dinsel içerikli olmaması dikkat çekmektedir. Mozaiklerin üzerinde, insan ve havan figürlerinin bulunduğu doğadan ve günlük hayattan sahneler yer almaktadır.(Resim -7) (<https://bizansconstantin.wordpress.com/2015/01/26/buyuk-saray-mozaikleri/>)

Resim - 7 Büyük Saray Mozaikleri Müzesi İstanbul, Türkiye

Fotoğraf: <http://ayasofyamuzesi.gov.tr>

Fil Antik Roma'da sağduyu ve bilgeliğin sembolü iken Roma'nın kükreyen, saldıran aslanı ise kibir ve acımasızlığı ifade eder. Temsil ettikleri anlamlar düşünüldüğünde bu mozaikte anlatılmak istenilen iyi-kötü savaşı olduğu düşünülmektedir. Erkek aslan aç olmadığı sürece tek başına avlanmaması kuralının aksine bir durum gerçekleşmiş olsa dahi, zor durumda, kuvvetsiz ve aç olduğu için bir file tek başına saldırmak yerine daha kolay avların peşine düşmeyi tercih edecektir.(Resim - 8)(<http://bayaiyi.com/buyuk-saray-mozaikleri-muzesi/>)

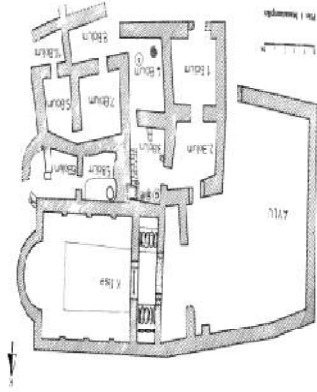

Resim - 8 Aslan ve Fil dövüşü, Büyük Saray Mozaikleri Müzesi

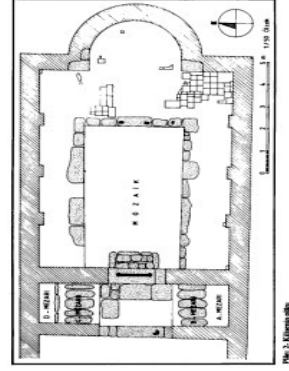
Fotoğraf: <https://automaticturk.wordpress.com>

Konya il merkezinin 16 km. kuzeybatısındaki Tatköy Bucağının 8km. Kuzeyinde Talas Mevkiinde yer alan bir tepe üzerinde bulunan Tatköy Manastırı 1990 yılında yapılan müze kurtarma kazılarında ortaya çıkmıştır.(Şekil:4)Manastır kompleksinin kuzeydoğu kösesinde bulunan kilisenin M.S. 5. Yüzyıla ait olduğu düşünülmektedir(Şekil:5) Panellerde yer alan figürlerin yer aldığı genel geometrik kompozisyonda güneyden kuzeye doğru ikinci sırada aslan figürü yer almaktadır. Zıplar vaziyette tasvir edilen aslanın avlanmak üzere olduğu düşünülebilir.

(Resim -9) (Ermisler, 1992:56)

Şekil -4 Tatköy Manastırı Planı

Şekil -5 Tatköy Kilisesi Planı

Resim -9 Tatköy Manastırı Kilisesi Aslan Mozaïği

Fotoğraf: Ermisler 1992:56

İzmir Müzesi tarafından İzmir'in Kemalpaşa ilçesi sanayi bölgesinde yapılan kurtarma kazısında Geç Roma-Erken Hıristiyanlık dönemine ait kırsal villa ve motifler ortaya çıkartılmıştır. Bulunan alanda üretim ve ticari işlevli mekanlardan meydana gelen bir kompleks bulunmuştur. Bir kısmı günümüze ulaşmış mozaiklerde hayvan figürlü geometrik, bitkisel ve süsleme birlikte kullanılmıştır. Bulunan villa ile Geç Roma- Erken Hıristiyanlığın 6.yüzyıla kadar devam eden dönemdeki kırsal villalarda bazı ortak tasarımlar olduğu görülmektedir. İnşa edilen kırsal villalarda Küçük ya da çok geniş tarım arazileri/çiftlikler içine inşa edilmiş villaların çevresinde, genellikle üretim faaliyetlerine hizmet eden binalar vardır.(Resim -10-11) (Tok, Talaman 2013: 61-67-71_)

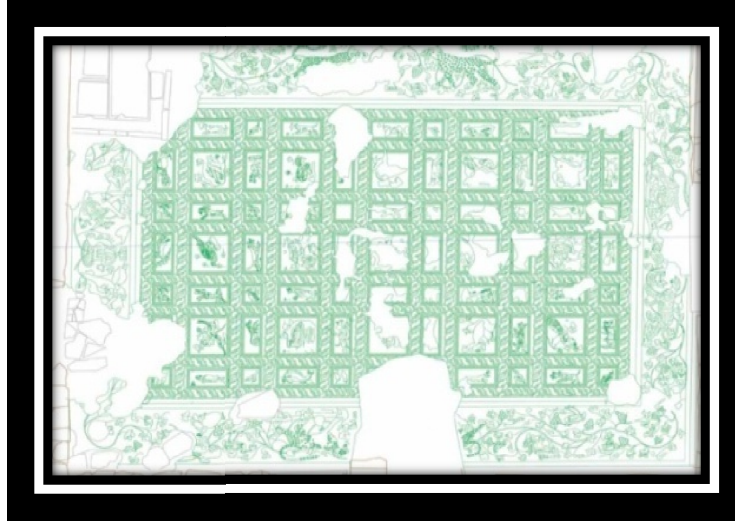
Resim -10 Villanın Genel Görünüşü
Mekanlar İzmir /KemalPaşa

Resim -11 Ana Salonun Batısındaki
İzmir /KemalPaşa

Fotoğraf: Tok, Talaman 2013: 61-67-71

Ana Salondaki döşemede tamir izlerine rastlanmaktadır. Ayrıca ana panodaki bazı figürlerin yangın nedeniyle tahrip olduğu düşünülmektedir. (Şekil -6) (Tok, Talaman 2013: 61-67-71)

Şekil -6 Ana Salon Mozaïği

Fotoğraf: Tok, Talaman 2013: 61-67-71

Ana salon mozaïğinde dört yönde kantharoslara yönelmiş pars, aslan ve kaplan figürlerine vurgu yapılmıştır. Ana süslemesi ise dört yönde bir kantharostan çıkan ve

bütün alana yayılan üzüm salkımlarıyla dolu asma dallarıdır. (Resim - 12) (Tok, Talaman 2013: 61-67-71_)

Resim - 12 Ana Salon Mozaïği, Doğu Yöndeki Bordür, İzmir /KemalPaşa

Fotoğraflar : Tok, Talaman 2013: 61-67-71

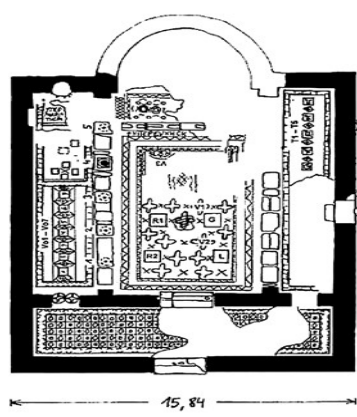
Bordürün kuzey yönünde doğu yönünde görülen temanın tekrar ettiği görülmektedir. Dalların üzerinde üzüm salkımları işlenmiştir. Bu yönde kantharosa iki Aslan yönelmiştir. Soldaki figürün sadece başı ve pençelerinin bir kısmı korunurken sağdaki aslan figürü daha belirgindir. (Resim -13) (Tok, Talaman 2013: 61-67-71)

Resim -13 Ana Salon Mozaïği, Kuzey Yöndeki Bordür, İzmir /KemalPaşa

Fotoğraflar : Tok, Talaman 2013: 61-67-71

Güney Batı Paphlagonia kenti olan Hadrianapolis, Batı Karadeniz bölgesindeki Karabük ili Eskipazar ilçesinin yaklaşık 3 km. doğusunda bulunmaktadır. Erken Bizans A Kilisesi antik kentin Bizans dönemi surlarının 2.5 km. doğusunda yer alan yapı 2006 yılında yapılan kazılarda ortaya çıkarılmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda M.S. 6. yüzyılın başlarına ait olduğu tespit edilmiştir.(Şekil -7 Resim 14) (Patacı, 2011: 31; Laflı 2007: 399)

Şekil--7

Hadrianoupolis A Kilisesi Karabük /Eskipazar

Resim -14

Hadrianoupolis A Kilisesi Karabük /Eskipazar

Genel kompozisyon düzeni incelendiğinde üçüncü nefte kare çerçeveler içinde aslan figürleri yer almaktadır. Aslan figürü eylem halinde betimlenmiştir. Ayrıca kenar çizgilerinin koyu renk konturlarla belirlendiği de görülmektedir.(Resim.15) (Patacı, 2011: 31; Laflı 2007 :399)

Resim- 15 Hadrianoupolis Erken Bizans A Kilisesi, Karabük /Eskipazar

Fotoğraflar: Patacı, 2011: 31

Ergün Laflı, <http://www.une.edu.au/cat/sites/hadrianoupolis.php>, (1/04/2011)

Erken Hıristiyan döneminden itibaren tasvir edildiği görülen ,(Tekvin 2:19) yaratılış sahnelerinden biri olan ve San Marco’da yer alan sahnenin büyük bir kısmı literal anlam etkisiyle oluşturulmuştur (Resim -16). Mozaik, bitki ve ağaçların içerisinde Tanrının sahnenin sol tarafında tahtında oturmuş Âdem’e sağ taraftaki ikişerli gruplar

halinde bekleyen hayvanları isimlendirmesini söylerken tasvir edilmiştir. Âdem hayvanları isimlendirirken bir eli aslanın başı üzerindedir. Kutsal metinde yer almayan bu sahnede vahşi hayvanların bile onun otoritesini kabul ettiği şeklinde yorumlanmaktadır. (Ünser 2013: 97-98)

Resim -16: Adem'in Hayvanları İsimlendirmesi, San Marco Kilisesi, Atrium Mozaïği, 13. Yüzyıl, Venedik. Fotoğraf: Ünser 2013: 97-98

Bizans'a ait Cotton Genesis el yazmasını doğrudan model aldığı düşünülen 13. yüzyıla tarihlenen S. Marko Kilisesi narteksinin ilk küçük kubbesinde yer alan mozaikte Yaratılıştan Musa'nın Hayatına, Tekvin'den öykülerin bulunduğu birçok sahneye yer verilmektedir. Tevrat Yaratılış bölümü sahnelerini hikâyeci bir anlatımla ele ilk alan Cotton Genesis el yazması, aynı konuya aynı üslupla yer veren S. Marko Kilisesi narteksinde bulunan bu mozaiklerin Yaratılış sahneleri arasında ikonografik bağlantı kurulmuştur. O. Demus mozaiklerin yaklaşık 1220 civarında yapıldığını belirtmektedir. Demus Bizans mozaiklerine dair yaptığı kapsamlı çalışmasında San Marco'daki mozaik sanatının tarihinin Sicilya'daki örnekler kadar karışık olduğunu, başlangıçta Yunan sanatçılar tarafından yapımına başlanan mozaiklerin 12 ve 13. yüzyıllarda Bizans, Romanesk ve yerli Venedik üslubunun sentezinden oluşmaya başlamıştır. 13. yüzyıl yerli Venedik ustaları tarafından oluşturulduğu düşünülmektedir Venedik' te bulunan San

Marco Kilisesi narteksinin ilk küçük kubbesinde yer alan mozaikte yaratılış sahnelerinde, hayvanlar kutsandığı bölümde aslan figürünü de görmekteyiz (Resim -17). (Dincer 2016:531, Ünser 2013:85)

**Resim -17: Yaratılış Kubbesi, San Marco Atrium Mozaigi, Venedik, 13. Yüzyıl
Fotograf: Dincer 2016:531 , Ünser 2013:85**

II.I.II. TAŞ ESERLERDE ASLAN FİGÜRLERİ

Ayin sırasında üzerine haç, içinde suyla karıştırılmış şarap bulunan kalıs, ekme konulan paten ve buhurdan gibi liturjik eşyaları koymak için kullanılan altar masaları Bizans dini mimarisinde 5.-6. yüzyıllarda görülen liturjik bir öğedir. Altta ayakları olan ve kutu biçimli formu ile altarlar, Bizans dini mimarisinde 4. yüzyıldan itibaren taş olarak karşımıza çıkar. 11.12 yüzyıla ait Zazadin Han'da bulunan ve Konya Arkeoloji

Müzesi'nde sergilenen atlar kaidesinin üzerinde arka ayaklarının üstüne oturur vaziyette iki aslan figürü görülmektedir. İki aslanın arasında bulunan Latin haç kabartma, Bizans Dönemi'nde yapıldığını göstermekle birlikte aslanların tasviri Roma Dönemi stellerini hatırlatır. Roma Dönemi'nde mezar steli iken, Bizans Dönemi'nde haç eklenerek işlevinin değiştirildiği görülmektedir. (Resim -18). (Temple 2013:759)

Resim -18 Altar Kaidesi, Gri Mermer –Kabartma Konya Arkeoloji Müzesi

Fotoğraf: Temple 2013:759

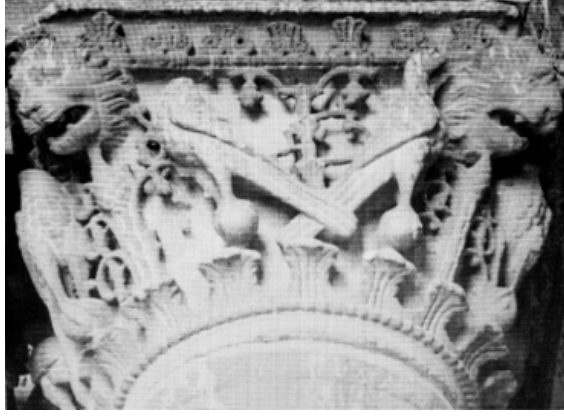
İstanbul Topkapı üzerinde bulunan aslan kabartmaları Orta Bizansa aittir. Yağmur suyunu dışarıya akıtmak için yapılan olukların ağız kısımlarında aslan kafası tasvir edilmiştir. Kabartmalar incelendiğinde aslan kabartmaları kanatlı protomları ve küçük hayvanları avlamaktadır. (Resim -19) (Brooke 2016: 176)

Resim-19 İstanbul Topkapı, İstanbul

Fotoğraf: Brooke,Stephanson, 2016 :176

Venedik San Marco'da Orta Bizansa ait olan yapıda aslanlar ve kanatları kapalı kuş figürleri tasvir edilmiştir. Yapıda su oluğu olarak kullanılan aslan başlarının ilkel olarak tasvir edilmesi dikkat çekmektedir. (Resim-20). (Brooke 2016 :177)

Resim -20 Venedik, San Marco

Fotoğraf: Brooke 2016 :177

Üzerinde aslan figürlü ve düğümlü dairesel görülen bir kompozisyon karesi kesitlidir. Kırık olduğu için tam boyutları alınamayan taş eserin işlevi de belirlenememiştir. Aslanın stilize üslubu eserin Bizans mimarisine uygun ve 11.-12. yüzyıllara ait olduğunu düşündürmektedir. Ağzı yarı açık, kuyruğu havada kıvrılıyor gibi durmaktadır. Eser Konya Koyunoğlu Müzesinde sergilenmektedir. (Resim -21) (Temple 2013:759)

Resim : 21 İşlevi Belirlenemeyen Taş Eser, Konya Koyunoğlu Müzesi

Fotoğraf: Temple 2013:759

Levhalar Bizans dini ve sivil mimarisinde çok çeşitli amaçlarla karşımıza çıkmaktadır. Mimari olarak bazilikalarda yan neftleri orta nefitten ayırmak için kullanılırken, galerilerde sütun veya paye dizileri arasında korkuluk olarak kullanılır. Duvar veya zemin kaplamalarında sütun veya paye aralarını kapatmak için kullanılırken, atarlarda alt ve üst levhalar niteliğinde ya da kutu biçimli kullanılırlar. Ayrıca katedrallerde mezarları kapatmak amacıyla da kullanılırlar. Konya Arkeoloji Müzesi'nde İnce Minareli Medrese Taş ve Ahşap Eserleri Müzesi'nde Hayvan figürlü levhalarda düğümlü kareler içinde sfenks, kartal, aslan ve geyik motifleri görülmektedir. Konya Arkeoloji Müzesinde sergilenen ve 12.-13. yüzyıllara ait olduğu tespit edilen Bizans taş eserlerinde hayvan tasvirlerinin; Konya'nın Selçuklu egemenliğinde olduğu 13. yüzyılda bir kilise için Türkleşmiş bir Hıristiyan usta ya da Bizans sanatını oldukça iyi tanıyan bir Selçuklu usta tarafından yapıldığı düşünülmektedir. (Resim -22) (Temple 2013:759)

Resim -22 Levha, Konya Arkeoloji Müzesi

Fotoğraf: Temple 2013:759

II.I.III. EL SANATI ÜRÜNLERİNDE ASLAN FİGÜRLERİ

Erken Hıristiyan sanatında sahnelenmeye başlanan tasvirin bilinen örneklerinden biri olan Floransa'da Museo Nazionale de Bargello'de Carrand koleksiyonuna ait (4-5. yüzyıl) bir diptiktir (Resim -23). Panelin sol kanadında Âdem çıplak bir biçimde tasvir edilmiştir. Sol eliyle ağacın dalından tutunarak etrafını sarmış hayvanlara doğru sağ elini aşağıya doğru uzatmaktadır. Panelde neredeyse tamamen literal bir anlamda Âdem tasviri yer alır. Ancak sağdaki panel ile soldaki panel karşılaştırıldığında alegorik bir mana taşıdığı fark edilmektedir. Büyük Basileios ve Augustinus'un Âdemi hem spiritüel hem de cismani olarak algılayan görüşlerine karşılık bulan bir örnek olduğunu diptikte görmekteyiz. (Ünsler 2013:85)

Resim 23 : Adem'in Hayvanları İsimlendirmesi, Carrand Diptik, 4-5. Yüzyıl, Floransa, Museo Nazionale del Bargellon
Fotoğraf : Ünsler 2013: 99

Bizans 5 yy. 2. yarısına ait olduğu düşünölen diptiktir fildişinden yapılmıştır. Sirk sahnelerinin sergilendiği diptikte aslan figürleri görölmektedir. 1869 da sol panel sol kenarını kaybetmiştir. Restore edildikten sonra A.P.Bazilevskii koleksiyonundan satın alınmıştır. Şu an St. Petersburg Hermitage Müzesinde sergilenmektedir.(Resim -24) (<https://depts.washington.edu/silkroad/museums/shm/shmbyz.html>)

Resim -24 Sirk Sahneli Panel, Hermitage Müzesi St. Petersburg

Fotoğraf:<https://depts.washington.edu/silkroad/museums/shm/shmbyz.htm>

Aziz Markos'un katedrası olarak da bilinen sandıklı tahtı 6.yy 'da kaymaktaşı, su mermeri gibi malzemelerle yapılmıştır. Hayat ağacı sembolleriyle bezenmiş olan taht, kaynağını İncil'den almıştır. Aslan figürü Tahtın arka yüzünde hayat ağacı üzerine tasvir edilmiştir. Taht Aziz Markos katedralinde bulunmaktadır. Venedik /İtalya (Resim -25) (Nero 1986: 58; Çev: Clarey 1984: 98-101)

Resim -25 Aziz Markos'un Sandıklı Tahtı, Venedik /İtalya

Fotoğraflar: <https://christianantiquitiesmuseumarchives.files.wordpress.com>

<http://www.squinchpix.com>

Bizans İmparatorluğu tarafından Ravenna Başpiskoposu Maximianus için yaptırılmış olan fildişi kabartmalarla kaplı olan tahtın üzerinde İncil'den sahneler anlatılır. Mesih'in Yaşamı'nın sahneleri, iki taraf da Yaratılış Kitabı'ndan Joseph'in Hikâyesi ve tahtın önündeki Vaftizci Yahya çevresindeki dört İncil yazarı, sahnelerinin yanı sıra Tanrı'nın Kuzusu ve Maximian'ın adı tahtın üstündedir. Tahtın stili Erken Hıristiyan sanatı ile Bizans sanatının İlk Altın Çağı'nın karışımıdır. Araştırmacılar tarafından M.S. 500 civarında Bizans İmparatorluğu'nun Yunan Doğu'sunda oyulduğu ve Ravenna'ya gönderildiği üzerinde anlaşmaya varılmıştır. Resim Ravenna Başpiskoposu Maximian'ın makam koltuğunun şu anda Ravenna'daki Archiepiscopal Müzesi'nde sergilenmektedir. Ahşap bir çerçeve içerisinde, sarmaşık üzümler bulunan oyma fildişi panellerden yapılmıştır. Tahtın ön kısmında en alt sırada aslan tasvirleri görülmektedir. (Resim -26)(Tracy 2015:3)

Resim 26 Ravenna Başpiskoposu Maximianos'un Tahtı, Archiepiscopal Müzesi, Ravenna

Fotoğraf: Tracy 2015:3 <http://planner.expoaus.org/destination/ravenna>

Bizans Sanatında son derece önemli olan set 629 ila 630 arasında tarihlendirilmiştir. Dokuz gümüş tabağın eksik olan iki gümüş tabağı 1902 Kuzey Kıbrıs'taki Karavas'ta keşfedilmiştir. Tabaklar altın mücevherler yakınında bulunmuştur. Bu hazinenin çoğu Metropolitan Müzesi koleksiyonundadır. Davud Tabaklarının altısı Büyükşehir koleksiyonunda Mary ve Michael Jaharis Galerileri'nde, birinci kattaki Bizans Sanatı salonunda, diğer üç tabak ise Lefkoşa'daki Kıbrıs Müzesinde sergilenmektedir. Tabakların arka kısmında bulunan kontrol damgaları tabakların Bizans imparatoru Heraclius (610-641) tarafından yaptırıldığını gösteriyor. (Morales, Norris, Schwarz, Watts, 2001:11)Tabakların üzerinde kutsal kitaptan sahneler tasvir edilmiştir. Davud'un gücünü ispatlamak için aslanı öldürme sahnesi etkileyici bir güce sahiptir. (Resim -27) (Morales, Norris, Schwarz, Watts, 2001:11)

Resim 27 David Aslanı öldürdü, Metropolitan Sanat Müzesi

Fotoğraf: Morales, Norris, Schwarz, Watts, 2001:11

11.-13. yüzyıllar arasında üretilmiş Bizans Octateuch el yazmaları, 300'ün üzerinde sahne ile günümüze ulaşabilmiş en zengin el yazmalarındandır. Viyana Genesis el yazması sahneleri ile karşılaştırıldığında birbirleriyle benzerlik gösterdiğini görmekteyiz. Üslup olarak Konstantinopolis ya da doğuya bağlı bir merkezle ilişkilendirilen Octateuch el yazmalarında kaynak olarak Eski Ahit metni dışında Yahudi öyküleri de kullanılmıştır. Seraglio Octateuchu'ndaki Âdem'in hayvanları isimlendirmesi ve Havva'nın yaratılışı sahnesinde hayvanlar arasında aslan figürü de görülmektedir. (Resim-28)(Ünsler 2013: 44-45)

Resim: 28 Seraglio Octateuchu'ndaki Adem'in Hayvanları İsimlendirmesi ve Havva'nın Yaratılışı Sahnesi

Fotoğraf : Ünsler 2013: 48

M.S. 5-6 yüzyıla ait olan bilezik, Bizans sanatının eserleri arasındadır. Bileziğin orta kısmında haç işareti görülmektedir. Bileziğin etrafını saran aslan ve tavus kuşu motifleri arasında da haç işaretleri görülmektedir. Hayvanlardaki hareketlilik dikkat çekmektedir. Bilezik Londra'da Timeline Auctions'ta sergilenmektedir.(Resim-29) (<https://www.timelineauctions.com>: <http://archaicwonder.tumblr.com>)

Resim -29 Haç ve Aslanlı Altın Bilezik

Fotoğraf:

<http://archaicwonder.tumblr.com/post/153016819952/byzantine-gold-bracelet-with-cross-and-lions>

<https://www.timelineauctions.com/lot/gold-bracelet-with-cross-and-lions/75457/>

MS 6. yüzyılın sonu, 7. yüzyılın başlarına ait Bizans dönemine ait bakır alaşımlı kemer toka, kenarlı dört köşeli plaka delikli olarak süslenmiştir. Profilden tasvir edilen aslanın yüzü karşıya bakar halde, kuyruğu havada sırtının üzerine kaldırmış, arka ayakları ise hareket halindedir. En arka kenarda ise bir dikdörtgen yuva yapılmıştır. (Resim-30) (Coins & Antiquities 2010:103)

Resim -30 Bizans - Bronz Menteşeli Zoomorphic Plakalı Toka

Fotoğraf: [Coins & Antiquities 2010:103](#)

9. yüzyıl Bizans kalıntılarında biri olan çanta, Michael Beromünster'de St. Michael tarafından korunmaktadır. Çantadaki aslan figürleri, mavi bir ipek zemin üzerinde çalışılmıştır. Yakut kırmızı tafta astarlı çantanın sağ tarafındaki dikişler dikkat çekmektedir, ayrıca üç tane püskül çantanın alt kısmını süslemektedir. Çekme ipleri ve

taşıma kordonları, ipektir. Aslanlar üst şeritte birbirlerine bakarken alt şeritte arkaya bakar halde görülürler. Üst şeritte kuyruğu havada ayakları dik duran işlenmiş aslanın, alt şeritte kuyruğu yelpaze gibi açılmış olmakla birlikte ayakları da titreme hareketini andıran bir duruş sergilemiştir. (Resim-31) (<http://cottesimple.com/articles/aumonieres/>)

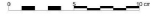

Resim-31 Aslan Motifli Çanta

Fotoğraf : <http://cottesimple.com/articles/aumonieres/>

II.IV. SERAMİK ESERLERDE ASLAN FİGÜRLERİ

Denizli ilinin 6 km Kuzeyinde, merkeze bağlı Eskihisar, Goncalı, Bozburun Köyleri sınırları içinde Lykos (Çürüksu) Ovasının ortasında yer alan Laodikeia, Phrygia Bölgesinin batı ucunda bulunmaktadır. Laodikeia Kazılarında Erken Bizans Dönemine ait ortaya çıkarılmış kazıma kabartılı tabaklar, 6. yüzyılın son çeyreği ile 7. yüzyılın başı olarak tarihlenmiştir. Figürlü sığ tabak olarak adlandırılan tabaklar günümüze kadar ulaşmayı başarmıştır. (Resim -32-33, Şekil-8-9) (Şimşek 200:129-145)

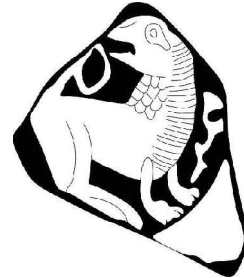
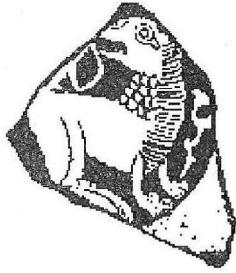
Resim-32 Şekil-8 Laodikeia'dan Kazıma - Kabartılı Tabaklar, Denizli/Eskihisar

Resim-33 Şekil-9 Laodikeia'dan Kazıma - Kabartılı Tabaklar, Denizli/Eskihisar

Fotoğraflar:Şimşek 200:129-145 <http://laodikeia.pau.edu.tr/>

12. yüzyıla ait olduğu tespit edilen 'serbest stil' kazıma-sgraffitio teknikli Karinthos kâselerinin iç yüzlerinde bitkisel bezemeler içinde aslan figürleri görülmektedir. (Şekil-10-11) (Morgan 1942 :S ; Doğer 2000:80

Şekil -10-11 Karinthos Buluntusu Geniş Oyma Teknikli Tabak

Fotoğraflar: Morgan 1942 :S ; Doğer 2000:80

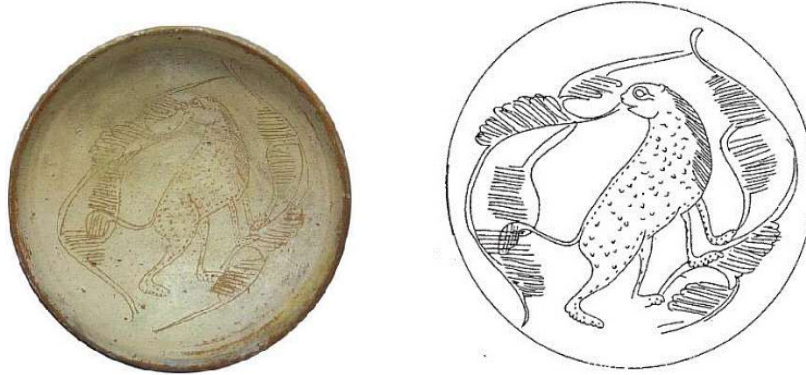
Sgraffitio tekniği ile yapılan tabak, 12.yy da Yunanistan'ın Kuzey Sporades Adaları'nda bulunmuştur. Ağız kısmı yukarıya doğru dik uzanan, yayvan ve düztabanlı tasarlanan bu Bizans kâsesi üzerinde, bitki ve aslan betimine yer verilmiştir. (Resim-34-Şekil-12) (British Museum 1967,1207)

Resim 34 Şekil-12 Yunanistanın Kuzey Sporades Adaları

Foroğraflar: Doğer 2000: 81 ;The Metropolitan Museum

Geliş yeri bilinmeyen ve satın alma yoluyla İzmir Arkeoloji Müzesine ne giren sualtı buluntusu çanakta, aslan figürü resmedilmiştir. New York Metropolitan Museum of Art'ta sergilenen çanağa form ve teknik olarak benziyor olmasından yola çıkılarak 12.yy' a ait olduğu düşünölmektedir. (Resim-35 Şekil -13) (Doğer 200: 81)

Resim -35 Şekil -13 Sgraffito Teknikli Kase, İzmir Arkeoloji Müzesi

Foroğraflar: Doğer 2000: 81 ;The Metropolitan Museum

1100-1300 tarihleri arasında yapıldığı düşünölen toprak seramik orta Bizans eserleri arasındadır. Seramik tabağın ortasında bulunan aslan figürü etrafında bitkisel bezemeler görölmektedir. Aslanın etrafını çevreleyen, ortası delik altı daire bulunmaktadır. 1971 yılında satın alma yoluyla (isimsiz) hediye Fogers Fonunda bulunan eser, Londra'da The Met müzesinde sergilenmektedir.(Resim -36) (<http://www.metmuseum.org/art/collection/search/465953>)

Resim -36 Toprak Seramik Tabak, The Met ,Londra

Fotoğraf: <http://www.metmuseum.org/art/collection/search/465953>

BÖLÜM III.

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Aslan birçok topluluk tarafından hâkimiyetin ve gücün temsilcisi olarak kabul edilmiştir. Güç, dinamizm, hareketlilik uyandıran aslan, korkularından korunmak için insanlar tarafından sığınılan imge haline gelmiştir. Bizans sanatında tasvir edilen aslan figürleri incelendiğinde bu gücü ve etkisini görmemiz mümkündür.

Yapılan araştırmalar sonucunda Bizans sanatında betimlenen aslan figürlerinin ihtişamından çok fazla bir şey kaybetmeden, yüzyıllar içerisinde egemenliğini koruduğunu görmekteyiz. İncil yazarlarından Markus ile anılan ve taşıdığı anlam ile güçlenen aslan, kiliselerde, kabartmalarda, seramiklerde ve günlük eşyalarda sıklıkla kullanılmıştır. Bizans sanatında tasvir edilen aslanlarda görülen genel özellikler incelendiğinde, hareketlilik, mutlak değişmeyen özellikler arasında görülmektedir. Mozaiklerde kükreyen, savaşıyor, saldıran, aslanın gücü sanatçılar tarafından vurgulanmak istenen ayrıntılar arasındadır. Seramiklerde ise genel olarak boynunu arkaya doğru çevirmiş ve ayaklar adım atarmışçasına hareket halinde betimlenmiştir.

Bizans sanatında tasvir edilen aslanların bir diğer özelliği de kuyruğu havada yarım kıvrılmış şekilde resmedilmesidir. Kendinden emin ve dominant bir tavır olarak yorumlanan bu hareket, güçlülüğünün göstergesi olarak yorumlanabilir. Hacimli vücut yapısı, kuvvetli bacaklar ve çoğunlukla ağzı yarım açık görünümündeki aslan tasvirleri her an saldırmaya hazır izlenimi vermektedir.

Sonuç olarak; sanat tarihinin vazgeçilmez figürlerinden biri olan hayvan, yaratılış hikâyelerinden günümüze kadar sıklıkla tasvir edilmiştir. Tarihte birçok devletin, imparatorluğun simgesi haline gelmiş olan aslan, Bizans sanatında da betimlemelerde konu edinilen güçlü bir figürdür. İzleyende güç, güven, kuvvet hissi veren aslanlar aynı zamanda hareketlilik, saldırganlık, korku ve endişe de uyandırmaktadır.

KAYNAKÇA

ARMUTAK, Altan “Yahudi ve Hıristiyanlık Dini Kutsal Kitaplarında Hayvan Hakları”
İstanbul Üniv. Vet. Fak. Dergisi, (2008) s.41-42, İstanbul

CHRİSTE Neil , *The Lombards* , Blackwell Publishers Ltd., United Kingdom, 1995

CÖMERT Bedrettin, *Mitoloji ve İkonografi*, De Ki Ltd., Ankara, 2010

CURLEY, M. J. Physiologus, *A Medieval Book of Nature Lore*, University of Chicago Press, Chicago, London, 2009

COINS & ANTIQUITIES, Timeline Auctions Ltd, The Swedenborg Hall, London, Thursday 9 September 2010

DOĞER, Lale “Bizans Seramiklerinde Bezeme Elemanı Olarak Aslan Figürleri”, Ege Üniversitesi Edabiyat Fakültesi Yayınları, *Sanat Tarihi Dergisi*, S:10, (2000)s.77-80-81, İzmir

DİNÇER, Pınar Serdar “Viyana Genesis El Yazmasında Adem ile Havva Sahneleri”
Asos Journal The Journal of Academic Social, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S: 28, (2016) s. 526-542

GEZGİN Deniz, *Hayvan Mitosları* Sel Yayıncılık, İstanbul, 2014

LAFLLI Ergün, “Terra Sigillatae From Hadrianoupolis In Paphlagonia I” Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü *XXIX. Kazı Sonuçları Toplantısı*, (2007) C.3,s:399Ankara

ERMİŞLER Osman “Konya-Selçuklu Tatköy Manastırı 2.Mozaik Kurtarma Kazısı”, T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, *Kurtarma Kazıları Semineri*,(1991) s.46.47. Ankara

EYİCE Semavi “Türkiye’de Bizans Sanatı” Anadolu Uygarlıkları Görsel Anadolu Tarih Ansiklopedisi, C:3, Görsel Yayınları, İstanbul, s.568,

ECZACIBAŞI ,Sanat Ansiklopedisi, 1.Cilt , Yem Yayınları, İstanbul, 1997,s.252-256

OSTROGORKY Georg, *Bizans Devleti Tarihi*, Çev.: Fikret Işıltan, Türk Tarihi Kurumu Yayınları, Ankara, 2011

GİRAY, Kıymet, “Arkeoloji ve Sanat Tarihi Doğu Roma (Bizans) Dönemi”, *T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı Projesi*, Kasım 2009 s. 2-5,Ankara

GİRAY Kıymet, “Arkeoloji ve Sanat Tarihi Doğu Roma (Bizans) Dönemi İkonoklast (Tasvirkırıcı) Dönem (726-843/3)”,*T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı Projesi*, Kasım 2009 Ankara s.2-5

GİRAY Kıymet, “Arkeoloji ve Sanat Tarihi Doğu Roma (Bizans) Dönemi (726-843/3) , Orta Bizans Döneminin Sanatsal Karakteristikleri” *T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı Projesi*, Kasım 2009,Ankara s.2-5

GİRAY Kıymet, “Arkeoloji ve Sanat Tarihi Doğu Roma (Bizans) Dönemi (726-843/3) , Son Devir Bizans Sanatı ve Mimarisi” *T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı Projesi*, Kasım 2009, Ankara, s.2-5

HERRİN, Judith, *Bizans-Bir Ortaçağ İmparatorluğunun Şaşırtıcı Yaşamı* Çev: Uğur Kocabaşoğlu, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010

KOCH Guntram, *Erken Hıristiyan Sanatı*, Çev:.,Ayşe,Aydın Arkeoloji ve Sanat Yayınları,İstanbul, 2007

MORALES M. Esther vd., *A Masterwork of Byzantine Art: The Story of David and Goliath*, The Metropolitan Museum of Art, New York, 2001

MORGAN, H. Charles *Corinth: The Byzantine Pottery Vol: XI*, Harvard University Press. 1942

NIERO Antonio, *La Pala D'oro e il tesoro di san marco italian*, Milano,1986,s.58

SHILLING Brooke,STEPHANSON Paul, *Fountains and Water Culture in Byzantium*, Cambridge Üniversty Press, United Kingdom, 2016 s.176-177

ŞİMŞEK Celal, “Laodikeia‘dan Kazıma - Kabartılı Tabaklar”, Ege Üniversitesi Yayınları *Arkeoloji Dergisi*, S: 11, (2008) , s.129-145, İzmir

The Treasury of San Marco Venice Çev.: CLAREY Jane vd., Margaret: Throne-reliquary(the sedia di san marco),Ed.David Buckton Olivetti , Milan/İtaly-1984,s. (98-101)

TRACY Charles, BUDGE Andrew, *Britain's Medieval Episcopal Thrones*, Oxbow Books, United Kingdom, 2015

TOK, Emine A. TALAMAN, M.ATICI, ‘‘Nymphaion (Kemalpaşa) Yakınlarında Bir Roma Villasının Mozaikleri: Eski Ahit Öyküleri Üstüne Bir Yorum’’ , JMR 6, Uludağ University, Mosaic Research Center, 2013 S.61-67-71

Tok, Emine ‘‘Erken Bizans Dönemi Zemin Mozaiklerine Sardes Örneğinden Bir Bakış’’, *Sanat Tarihi Dergisi* S.XI. , (2001) İzmir, s.149-150

TEMPLE Çiğdem, *Konya/İkonion ve Çevresinde Bulunan Bizans Dönemi Taş Eserleri* Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara, 2013

PATACI, Sami, Paphlagonia Hadrianoupolis’i Hamam A ve A Kilisesi Mozaikleri, 2011,s.31

ÜNSAR, Şükran *Bizans Sanatında Adem Ve Havva İmgeleri* Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013

WEB KAYNAK

- <http://laodikeia.pau.edu.tr/>
- <http://tr.wikipedia.org/wiki/Frigya>
- http://www.akmedadalya.com/sayilar_tr.php
- <http://www.academia.edu/>
- <http://www.kvmgm.gov.tr/belge/1-75558/ekitap.htm>
- <http://www.pamukkale.gov.tr/tr/content.asp?id=585>
- <http://www.tayproject.org/trhome.html>
- <http://tr.wikipedia.org/wiki>
- <http://laodikeia.pau.edu.tr/>
- <http://corinth.ascsa.net>

<https://theartstack.com/artist/albrecht-durer/lion>

- <http://www.squinchpix.com>
- <http://planner.expoaus.org/destination/ravenna/>
- <http://archaicwonder.tumblr.com/tagged/byzantine>
- <https://www.timelineauctions.com/lot/gold-bracelet-with-cross-and-lions/75457/>
- <https://depts.washington.edu/silkroad/museums/shm/shmbyz.html>
- <https://www.youtube.com/watch?v=FY8reg7WpUI>
- <http://www.byzantinemuseum.gr/en/collections/textiles/?bxm=491>
- <http://www.metmuseum.org/art/collection/search/465953>
- <http://cottesimple.com/articles/aumonieres/>
- https://www.academia.edu/19356679/Byzantine_art
- <http://www.medievalists.net>
- <https://bizansconstantin.wordpress.com/2015/01/26/buyuk-saray-mozaikleri/>
- <http://bayaiyi.com/buyuk-saray-mozaikleri-muzesi/>
- Ergün Lafli, <http://www.une.edu.au/cat/sites/hadrianoupolis.php>, (1/04/2011)
- ASCSA.net

VIDEO

Altın Bilezik

73614 Byzantine Gold Bracelet with Cross and Lions 0429 with Tim Wonnacott